

Prof. dr. sc. Ladislav Bogнар, pedagog

Na obrazovanje previše utječe politika, a premalo struka

Nikada se ne može mijenjati cjelokupni sustav pa treba ustanoviti i što se u praksi već pokazalo dobrim. Kada znamo što sve želimo promijeniti, onda treba ići na stvaranje modela. Za ministre uglavnom budu postavljeni nekompetentni pojedinci koji onda smatraju da povijest počinje s njima i negiraju sve ono što se prije toga napravilo. Mislim da je i nezadovoljstvo uglavnom uzrokovano neodgovornim ponašanjem političara...

Kako biste Vi, kao vrstan pedagog, opisali stanje u našem obrazovanju?

Gledajući naš odgojno-obrazovni sustav u cjelini mogli bismo reći da je s pedagoškog aspekta najbolje u predškolskom odgoju, a najlošije na fakultetu. Kad je riječ o osnovnim školama onda je bolje stanje u razrednoj nastavi nego u predmetnoj nastavi osnovne škole. Mislim da je veliki problem testomanija kojoj je veliki doprinos dala ovako koncipirana matura.

O reformi se govori zadnjih dvadesetak godina, povremeno se nešto pokuša napraviti, ali uglavnom neuspješno. Zašto? Zašto su propale sve reforme obrazovanja u Hrvatskoj?

Tragikomična situacija u našem odgoju i obrazovanju je da je velik utjecaj politike, a mali ili nikakav struke. Za ministre u uglavnom dolaze nekompetentni pojedinci koji onda smatraju da povijest počinje s njima i negiraju sve ono što se prije toga napravilo. Mislim da je i nezadovoljstvo stanjem koje se prelilo i na ulice uglavnom uzrokovano ovim neodgovornim ponašanjem političara.

Tvrdite da se reformama bave nekompetentni ljudi koji potroše velike novce, a školstvo od toga nema nikakve koristi. Tko bi po vašoj procjeni bio dobar reformator? Kakve bi karakteristike ta osoba trebala imati i kakvo obrazovanje?

Tipičan primjer je tzv. HNOS. (Ja ga prevodim kao Hrvatski nacionalni obrazovni skandal). Utrošeno je prema izvješću revizije 1.257.827.864,00 kn, (!?) i ni do kakvih promjena u školama nije došlo i sad se radi sve nanovo uglavnom polazeći od istih zabluda da će se promjenom kurikuluma dogoditi neke promjene kako se to naivno misli „u korist naše djece“ i u „stvaranju škole za 21. stoljeće“. Sve su to baloni od sapunice koji se rasprsnu čim dotaknu grubu stvarnost. Ljudi koji nemaju pedagoško obrazovanje, koji ne poznaju povijest pedagogije, komparativnu pedagogiju, teoriju škole i teoriju nastave ne bi se smjeli petljati u tako suptilnu djelatnost kao što je školstvo.

Mogu li reformom u obrazovanju upravljati relativno mladi ljudi bez imalo iskustva u obrazovnom procesu, školi ili na fakultetu?

Ja osobno imam povjerenja u mlade ljude jer oni donose nove ideje i novu energiju koja je potrebna za takve akcije, ali je važno da imaju kompetencije za ovu problematiku. Mislim da na promjenama trebaju raditi institucije koje se bave školstvom. To je prvenstveno Agencija odgoja i obrazovanja ako je adekvatno kadrovski ekipirana uz suradnju sa školama i fakultetima.

Smatrate da oni koji malo znaju misle da reforma znači promijeniti kurikulum, održati nekoliko masovnih seminara i osposobiti učitelje... Što je zapravo reforma obrazovanja, što ona sve podrazumijeva?

Prvo se treba raspolagati relevantnim podacima o stanju u odgojno-obrazovnoj praksi. To se ne može raditi na osnovi nekih impresija nego uz korištenje suvremene znanstvene metodologije. Nikada se ne može mijenjati cjelokupni sustav pa treba ustanoviti i što se u praksi već pokazalo dobrim. Kada znamo što sve želimo promijeniti onda treba ići na stvaranje modela. Svaki model mora imati svoje teorijsko utemeljenje, ali i praktična rješenja što znači da to mora biti spoj teorije i prakse. Kada se stvori model onda ga treba eksperimentalno provjeriti te doraditi pa tek onda ići u implementaciju.

Kako uvoditi reformu odozdo a ne odozgo, zašto se zalažete? Mislite li da su za takav oblik promjena u školi nastavnici educirani i kompetentni?

Školu ne čine zgrade, udžbenici, tehnička pomagala i sl. školu čine ljudi i promjene u školama su promjene u ljudima. A ljudi su kreativna bića i nisu tu da poslušno izvršavaju tuđe zamisli nego da sami osmišljavaju uvjete svog života i rada. Ideal bi trebala biti tzv. inovativna škola koja se stalno mijenja u skladu s ljudskim potrebama. Te promjene trebaju zajednički činiti učitelji, učenici i roditelji putem akcijskih istraživanja. Za te projekte treba osigurati financijska sredstva kako bi se moglo posjetiti škole u drugim zemljama, angažirati kompetentne stručnjake izvan škole, nabaviti potrebnu opremu. Naša iskustva u relizaciji takvih projekata govore da je potrebno učiteljima koji sudjeluju u ovim projektima povećati osobna primanja. Danas je jasno da za kvalitet škole najvažniji faktor su učitelji.

Mislite da se političari prihvaćaju reforme školstva jer misle da tako mogu mijenjati i društvo. No, je li to baš tako?

Okolo škola postoje mnoge iluzije. Jedna od tih je da odgojem i obrazovanjem možemo anticipirati društvene promjene, utjecati na vjersku orijentaciju i sl. ali to se ne događa. Poznato je da su sedamdesetih i osamdesetih godina svi srednjoškolci i studenti u nas imali TIPSS (Teoriju i praksu samoupravnog socijalizma) i predmet Marksizam, a to društvo je propalo i malo tko se danas deklarira kao marksist. Škole su odgajale za bratstvo i jedinstvo, a sve je završilo međusobnim ubijanjem i sakaćenjem po nacionalnoj osnovi. U zemljama gdje je uveden vjeronauk u škole smanjuje se broj aktivnih vjernika kao i u onima gdje nije uveden. Dakle škole ne mogu utjecati na društvene promjene pa bi ih trebalo osloboditi tih nastojanja. Totalitarna društva u pravilu žele putem škole mijenjati ljude za potrebu „idealnog društva“, a u demokratskim društvima tendencija je da se društvo mijenja prema potrebama ljudi. Mi očito nismo još napravili taj iskorak.

Mislite li da je najvažnije pitanje u hrvatskom školstvu digitalizacija škola, ili, možda, ima i važnijih? Primjerice gradnja novih škola kako neke škole više ne bi radile u tri smjene, izgradnja sportskih dvorana, školskih kuhinja, financiranje prehrane djeci čije obitelji to ne mogu i sl.

To s digitalizacijom je također jedna od iluzija. Prvo smo to imali s televizijom, pa s grafoskopima, računalima, a poslije i s internetom. Naravno da razvoj nove tehnologije postavlja i pred školu nove izazove. Neki u šali govore kako su u školi izvršili digitalizaciju tako da su učenicima vratili smartfone i tablete koje su im ranije oduzeli da ne ometaju nastavu. Zapravo sva ta tehnika nema smisla ako nije u funkciji aktivnosti učenika. Mnogi su sad oduševljeni interaktivnim pločama, ali ako se pitate što tu rade učenici dok nastavnik nešto demonstrira na ploči odgovor je slušaju i gledaju, a to je zadržavanje predavačke nastave koja je uspješna s 5-10%. Slično je i s famoznim prezentacijama za koje jedan njemački didaktičar kaže da su legalno sredstvo za maltretiranje učenika. Prema rezultatima TIMSS istraživanja nema razlike u uspjehu učenika u školama koje nemaju računala i onih koje imaju.

Posljednje vrijeme jako puno se govori o sjedilačkom načinu života djece, njihovog sve sporijeg motoričkog i kognitivnog razvoja. Jedan od krivaca je nedovoljna fizička aktivnost. Ima li u našim školama premalo nastave tjelesnog?

Problem sjedilačke nastave se ne može riješiti još jednim satom tjelesnog odgoja. Mislim da u školama mnoge učiteljice u razrednoj nastavi koriste tzv. integrirani dan za koji je karakteristično da se učenici mogu slobodno kretati po učionici. Uvođenjem individualno planirane nastave i u predmetnoj nastavi učenici mogu koristiti različite prostore i izvore u školi te ne moraju mirno sjediti na mjestu. Suština dobre nastave nije da učenici mirno sjede te slušaju i gledaju nego da je organizirana aktivnost učenika koja je u funkciji nastave. Mislim da odmori moraju biti veći i u njima mogu biti ponuđene različite aktivnosti na izbor učenicima. U finskim školama poslije svakog sata osigurano je 15 minuta za igru, a imaju i 30 minuta za užinu. Jedan njemački pedagog kaže, da škole doduše ne jedu djecu, ali su pojele cijelo djetinjstvo i mladost, te zato škole ne mogu biti samo učilišta nego mjesto sadržajnog života mladih ljudi.

U nekim školama kao izvannastavnu aktivnost djeca imaju domaćinstvo. Treba li taj predmet vratiti u škole, kako bi, konačno, djeca počela nešto raditi svojim prstićima, a što navodno poboljšava i sposobnosti učenja?

U svim europskim školama koje sam posjetio vidio sam da se velika pažnja posvećuje radnom odgoju. To mogu biti i različite aktivnosti u domaćinstvu, ali i pletenje, izada različitih predmeta od papira, drveta ili plastike, ali i aktivnosti na uređenju školskog okoliša, školskog vrta i sl. Dobro je da u svakoj učionici razredne nastave postoji i jedan grublji stol na kojem djeca mogu rezati, lijepiti, bušiti, a svakako bi u školi trebala biti jedna ili više radionica koje mogu učenici koristiti. U srednjim školama svakako te radionice i prostori za praktičnu nastavu imaju posebno značenje u osposobljavanju za struku.

Je li u Hrvatskoj zapostavljeno umjetničko i tehničko obrazovanje?

U našoj školi je zapostavljen odgoj, ali i umjetničko i tehnološko obrazovanje. Kad je riječ o odgoju onda za to nema ni osiguranog vremena osim sata razrednika, koji se često svodi na opravdavanje izostanaka i rješavanje nekih ekscenčnih situacija. Što je s egzistencijalnim odgojem (radni, tjelesni, zdravstveni, sigurnosni, ekološki), socijalnim odgojem (odgoj za život u zajednici i humani odnosi među spolovima, rješavanje sukoba, odgoj za mir), humanističkim odgojem (odgoj pozitivne slike o sebi, odgoj za toleranciju, emancipacijski odgoj, odgoj za ljudska prava)?

Kad je riječ o umjetničkom obrazovanju onda je više problem u metodičkom pristupu koji se bazira na racionalnom umjesto na doživljajnom pristupu. Tehnološko obrazovanje u srednjim školama je u funkciji struke za koju se učenici osposobljavaju, a u osnovnoj školi treba biti u funkciji profesionalne orijentacije. Pri završetku osnovne škole svakom učeniku i njegovim roditeljima bi trebalo predložiti u kojoj grupi zanimanja bi učenik najbolje mogao realizirati svoje sposobnosti.

Djeca imaju previše sati, mnogi smatraju i da su preopterećena. Kako složiti satnicu da bi se djecu rasteretilo, ali i da ih se ne bi zakinulo u znanjima koja će im trebati i koje oni žele? Je li rješenje u uvođenju rane izbornosti?

Mi smo osamdesetih godina kreirali „Osječki model“ u kojem su djeca imala svaki dan po pet sati nastave koja se sastojala od individualno planirane nastave, izborne nastave i slobodnih aktivnosti. Isto tako su i obaveze učitelja bile 25 sati tjedno. Domaće zadaće su bile ukinute, a imali su svaki dan po jedan veliki odmor od 30 minuta i jedan manji od 15 minuta. Nakon dvije godine eksperimentalne primjene modela pokazalo se da je postignut podjednak ili bolji rezultat u odnosu na klasičnu nastavu gdje su imali i do 37 sati tjedno. Sad vidimo da je tako i u finskim školama. Naravno ne trebaju svi

predmeti biti u svakom tjednu neki se mogu relizirati kao nastava po epohama. U nas bi se mogla školska godina produžiti jer je među najkraćima.

Jesu li naša djeca toliko lošija od svojih vršnjaka iz razvijenih zemalja svijeta kako pokazuju pojedina međunarodna standardizirana testiranja? (primjerice PISA)

Nema loše djece pa tako i naša djeca nisu loša. Imamo veći broj vrlo sposobne i talentirane djece a poznato je da talentirana djeca baš i nisu osjetljiva na kvalitetu nastave. U istraživanjima TIMSS i PIRLS naši učenici četvrtih razreda su nešto iznad prosjeka. Po PISA istraživanju naši petnaestogodišnjaci su nešto ispod prosjeka. Iz toga bi mogli zaključiti da je uspješnija razredna nastava od predmetne nastave. Mislim da je uzrok što predmetni nastavnici imaju slabije pedagoško obrazovanje.

I za kraj, prema vašim procjenama što će se s obrazovanjem događati u slijedećih, recimo, pet godina?

Ja naravno ne znam što će se događati u našim školama, ali mogu reći kakvu bih školu želio. Volio bih školu u kojoj su učenici i njihovi učitelji prijatelji i suradnici, u kojoj su roditelji uvijek dobro došli. Školu u kojoj ne realiziramo program nego ljudske mogućnosti svakog učenika. Školu u kojoj se više hvali nego grdi. Školu u kojoj će se koristiti prirodno učenje koje je u skladu s interesima i potrebama učenika. To je škola u kojoj je svakome omogućen doživljaj uspjeha, a evaluacija se ne svodi na ocjenjivanje nego na slavljenje učenja.

Irena Kustura